

jącego profesora. Dlatego opracowanie ks. Brzegowego będzie zapewne cenną pomocą zarówno dla jednych jak i drugich. Również bogata bibliografia, uporządkowana według poszczególnych ksiąg biblijnych, będzie wielką pomocą dla tych, którzy zechcą pogłębić swe wiadomości na wybrane tematy czy też rozpocząć pisanie pracy naukowej.

Kraków

Ks. STANISŁAW HAŁAS SCJ

MOGILANY 1993, *Papers on the Dead Sea Scrolls offered in memory of Hans Burgmann, Edited by Zdzisław J. Kapera, The Enigma Press, Kraków 1996, s. 229.*

Mija już pięćdziesiąt lat od przypadkowego odkrycia kilku rękopisów, które zostały napisane w języku hebrajskim. Znalezione je w jednej z grot nieopodal Chirbet Qumran, na zboczach wzgórz, po zachodniej stronie Morza Martwego. Podjęte następnie poszukiwania i prace archeologiczno – wykopaliskowe pozwoliły na przypuszczenie, że prawdopodobnie od II w. przed Chr. do mniej więcej 68 r. po Chr., wiodła tam swoje życie grupa ludzi tworząca wspólnotę, która przechowywała i kopiowała starotestamentalne teksty Biblii. Większość współczesnych znawców tego zagadnienia sugeruje identyfikowanie jej z ruchem esseńskim, bardzo prężnym w owym czasie. Wspólnotę tę cechował również szacunek do ksiąg swojego stowarzyszenia. Do chwili obecnej w okolicznych grotach udało się odnaleźć około tysiąc dwieście fragmentów różnego rodzaju pism. Były to teksty samej wspólnoty, listy, dokumenty handlowe oraz odpisy wybranych ksiąg Starego Testamentu. Z tego w pobliżu osiedla w Qumran, w jedenastu grotach, odkryto fragmenty o różnej wielkości z około ośmiuset dzieł. Zdecydowana większość zwojów została spisana w języku hebrajskim, inne w języku aramejskim i nieliczne teksty w języku greckim.

Tak spektakularne znaleziska, nazwane jednym z największych odkryć archeologicznych naszego stulecia, zafascynowały badaczy. Wykreowano nawet oddzielną dziedzinę wiedzy – qumranologię. Jej istnienie jest uzasadnione, ponieważ dokumenty napotkane w Qumran mają niebagatelny wpływ na lekturę Pisma św., zarówno Starego jak i Nowego Testamentu. Ponadto dostarczają sporo materiału badawczego do studiów nad piśmiennictwem żydowskim przełomu tysiącleci. Na temat Qumran powstało i powstaje wiele opracowań, nie tylko stricte naukowych, które upożyczają tę problematykę.

Również w Polsce ta tematyka staje się coraz to bardziej znana i dyskutowana, Wystarczy wymienić trzy pozycje wydane niedawno przez The Enigma Press: *Wprowadzenie do literatury międzytestamentalnej* ks. Stanisława Mędała, *Jeżus, Qumran i Watykan* Otto Betza i Rainera Reiserera oraz *Rękopisy znad Morza Martwego* Piotra Muchowskiego. Poza tym od r. 1987, z inicjatywy dra Zdzisława J. Kapery, organizowane są co dwa lata sympozja naukowe, w których biorą udział qumranolodzy z całego świata. Po każdym z nich referaty tam wygłaszane przybierają postać książkową. Trzy pierwsze miały miejsce w Mogilanach.

Omawiana pozycja jest czwartym zbiorem materiałów opublikowanych po spotkaniu uczonych w Krakowie – Swoszowicach w 1993 r. Uczczono tam szczególnie dra Hansa Burgmanna z Offenburga (1914–1992), który uczestniczył w poprzednich kolokwiach. Książkę tę można podzielić na cztery zasadnicze części, które prezentują wystąpienia prelegentów według określonej tematyki. Każda z tych publikacji, z racji kompetentnego opracowania i bogatej treści, zasługuje na osobne omówienie. Niniejszy tekst ogranicza się tylko do szczegółowszego przedstawienia dwóch artykułów, o których jest napisane poniżej.

Pierwsza część książki dotyczy wczesnej historii społeczności qumrańskiej. Zawiera wystąpienia, których autorami są Phillip R. Callaway, Bruno W. W. Dombrowski oraz Ernest-Marie Laperrousaz. Można tam przeczytać, między innymi, o ostatnich hipotezach na temat pochodzenia, doktryny oraz struktury wspólnoty mieszkającej nad Morzem Martwym.

Druga część, składająca się z pięciu prelekcji, jest najobszerniejsza i wydaje się najciekawsza, gdyż przedstawia zagadnienie relacji zwójów z Qumran do pism Nowego Testamentu. Twórcami tych artykułów są Otto Betz, George Wesley Buchanan, David M. Paton, Roy A. Rosenberg i Loren T. Stuckenbruck. Niewątpliwie warto zwrócić uwagę na prace Otto Betza i Lorena T. Stuckenbrucka.

Ten ostatni prezentuje w swoim tekście wybór fragmentów literatury qumrańskiej, w których mowa jest o zapatrywaniach mesjańskich tamtejszych pisarzy. Podaje on również tłumaczenie tych fragmentów na język niemiecki.

Artykuł Otto Betza dotyczy idei oraz oczekiwań mesjańskich zapisanych w zwójach, które odnaleziono w czwartej grocie. Pośród wielu zagadnień, podejmowanych przez autora, można zauważyć sugestię interpretowania tych mesjańskich fragmentów w kontekście innych tekstów z pozostałych grot, które traktują o podobnej problematyce. Wskazuje on na punkty zbieżne z rozumieniem mesjanizmu przez wspólnotę z Qumran i twórców pism Nowego Testamentu. Jednym z podobieństw jest odwoływanie się do tych samych starotestamentalnych, mesjańskich prorocत्व. W sposób szczególny takim prorocत्वem jest tekst 2 Sm 7, 12–14. O. Betz dostrzega także różnice w pojmowaniu mesjanizmu. Zwoje z Qumran opisują kilku mesjaszy. Natomiast w Nowym Testamencie jest mowa o jednym Mesjaszu. Jest Nim Jezus Chrystus. Autor zajmuje się również qumrańską koncepcją mesjasza, który jest synem Boga, pomaga potrzebującym wsparcia, osądza postępowanie człowieka i jest jego duchowym wybawcą.

Trzecia część przedstawianej książki ukazuje współczesny stan qumranologii i składa się z prac, których autorami są Zdzisław J. Kapera, Slavtsho Valtschanov, John Lübbe i Piotr Muchowski.

Czwarta część poświęcona jest działalności i osiągnięciom naukowym dra Hansa Burgmanna. Teksty tam zamieszczone zostały zredagowane przez Phillipa R. Callaway'a, Hermanna Lichtenbergera, Adama S. van der Woude'a oraz Zdzisława J. Kaperę. Indeksy opracował Wojciech Adamski.

Konkludując należy zaznaczyć, że omawiana pozycja może sprawić polskiemu czytelnikowi pewną trudność, gdyż jest publikacją obcojęzyczną. Prezentowane tam wystąpienia napisane są w języku angielskim, dwa w języku niemieckim i jedno w języku francuskim. Jest ona jednak lekturą

ciekawą i godną polecenia. Niewątpliwie adresowana jest nie tylko do wąskiego grona specjalistów zajmujących się qumranologią. Wszyscy ci, których fascynuje historia, archeologia i Pismo św., znajdą w tej książce wiadomości poszerzające ich zainteresowania.

Lublin

Ks. JACEK MOLKA

O. BETZ, R. RIESNER, *Jezus, Qumran i Watykan. Kulisy trzeciej bitwy o zwoje znad Morza Martwego*. Z niem. przeł. R. Kiełbasińska. Wstępem opatrzył Z.J. Kapera. The Enigma Press, Kraków 1996, ss. 237+IV tablice kolorowe i 25 fotografii.

Od kilku lat na Zachodzie pojawiają się skandalizujące publikacje antykościelne o rzekomym spisku Watykanu, który trzyma w tajemnicy dokumenty z Qumran. Szczególną popularność zdobyła ostatnio sensacyjna książka Baigenta i Leigha, *Zwoje znad Morza Martwego. Historia pewnego oszustwa*. Autorzy, znani już w Polsce z bluźnierczego apokryfu *Święty Graal i Święta Krew* (1984), wykorzystali tym razem poglądy żydowskiego badacza rękopisów qumrańskich, R. Eisenmana, by posłużyć się nimi w ataku na Ojca św. i Kościół katolicki. Prof. Eisenman twierdzi mianowicie, że pisma z Qumran, datowane powszechnie na II i I wiek przed Chrystusem, są świadectwem antyrzymskiej postawy pierwszych chrześcijan jerozolimskich i ich biskupa, Jakuba „brata Pańskiego”. Dziennikarze łatwo już „upiększyli” tę mocno kontrowersyjną tezę, którą nawet żydowski publicysta nazwał „niedołęstwem umysłowym” (H. Shanks). Gruntowną odpowiedź nieodpowiedzialnym dziennikarzom dali dwaj uczeni niemieccy z uniwersytetu w Tybindze, O. Betz i R. Riesner. Ich książka osiągnęła już 6 wydań w Niemczech, a ostatnio, staraniem dra Z.J. Kapery, ukazała się także w przekładzie polskim w krakowskim wydawnictwie Enigma.

W oparciu o fakty i gruntowną wiedzę obaj teologowie protestancyści odpowiadają na trudne pytania, zniekształcane często przez tendencyjne media. Czy rzeczywiście ruiny osiedla w Qumran można datować na czasy Nowego Testamentu? Czy zagadkowa postać „Mistrza Sprawiedliwości” to ukryty pod pseudonimem Jakub brat Pański? Czy zwoje znad Morza Martwego zawierają krytykę Jezusa jako „Bezbożnego Kapłana”? Czy w siódmej grocie znaleziono greckie oryginały Ewangelii? Czy Watykan mógł mieć wpływ na opóźnienie publikacji dokumentów odnalezionych przed blisko 50 laty? Czy wreszcie teksty z Qumran pozwolą lepiej poznać naukę Chrystusa Pana? Obaj specjaliści niemieccy wyjaśniają cierpliwie i dogłębnie, językiem przystępnym, choć niejednokrotnie ciętym wszystkie skomplikowane kwestie, narosłe wokół zagadkowych zwojów. Fachowe dzieło Betza i Riesnera demaskuje wiele mitów kreowanych przez wrogie Kościołowi środki przekazu. Trudna, ale bardzo potrzebna książka wybitnych biblistów, których trudno posądzać o powiązania z Watykanem, ukazuje pułapki liberalnego rynku informacji.

Lublin

Ks. ANTONI TRONINA